ΚΡΙΤΙΚΗ

ΘΕΑΤΡΟ «ΑΛΜΑ» ΙΝΓΚΜΑΡ ΜΠΕΡΓΚΜΑΝ

«Φθινοπωρινή Σονάτα»

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΝΑΓΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ο Ίνγκμαρ Μπέργκμαν είναι Σουηδός σκηνοθέτης του κινηματογράφου και του θεάτρου, σεναριογράφος και θεατρικός συγγραφέας.

Παρόλο που στο ευρύ κοινό έγινε γνωστός σαν σκηνοθέτης του κινηματογράφου, θεωρείται απ' τους βασικούς συντελεστές του μοντέρνου σουηδικού θεάτρου. Όπως ο ίδιος εξομολογείται «*Θέλει πολύ να μιλήσει για τον εσωτερικό κόσμο των ανθρώπων. Είναι παράξενο αλλά κάθε άνθρωπος έχει μέσα του ένα είδος αξιοπρέπειας ή πληρότητας και από κει η ποιότητα των σχέσεων που αναπτύσσει με τους άλλους...*».

Η «Φθινοπωρινή Σονάτα» γράφτηκε το 1976. Ήταν η εποχή που ο Μπέργκμαν έμενε στο νησί Φάρο μετά τη νοσηλεία του σε ψυχιατρική κλινική, όταν αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα για οικονομικές ατασθαλίες στη Σουηδία. Στο έργο ένα διάχυτο φθινοπωρινό χρώμα επενδύει αισθητικά την καθυστερημένη εκδίκηση της κόρης απέναντι στη μητέρα της, φέροντας στην επιφάνεια σχέση αγάπης και μίσους. Η κόρη μιας επιτυχημένης σολίστ του πιάνου κατοικεί μακριά από τη μητέρα, σ' ένα πρεσβυτέριο με τον σύντροφό της που δείχνει υποταγμένος σ' όλες τις παραξενιές της και στη βαριά μελαγχολία της. Κάποτε προσκαλεί τη μητέρα της που έχει να τη δει επτά ολόκληρα χρόνια. Σύντομα όμως αρχίζουν οι συγκρούσεις με διάφορες αφορμές. Οι δυο γυναίκες συνειδητοποιούν ότι τις χωρίζει ένα αβυσσαλέο μίσος που κρυμμένο τόσα χρόνια βγαίνει στην επιφάνεια. Όλα έρχονται σιγά-σιγά και κορυφώνονται μια νύχτα αϋπνίας και για τις δυο. Έτσι αποκαλύπτεται από τη μεριά της κόρης πως η μητέρα δεν αγάπησε τίποτα πέρ' από τον εαυτό της, πως ο πατέρας υπήρξε άβουλος και κατευθυνόμενος από τη σύζυγο ακόμα και πως η αναπηρία της άλλης κόρης της και αδελφής της Εύας, οφείλεται εν μέρει και στην έλλειψη στοργής και αγάπης από μια μητέρα αφοσιωμένη στην τέχνη της και σε εφήμερους έρωτες. Η κατηγορία είναι βαριά και η Σαρλότ, η μητέρα, καταρρέει μπροστά σε αυτό το αποκαλυπτικό μίσος της κόρης της Εύας. Προσπαθεί να δικαιολογήσει τον εαυτό της, ν' αποκαλύψει την τραγική μοναξιά που ένιωθε κι' εκείνη και που της την απάλυνε μονάχα η μυστική και τα ρεσιτάλ του πιάνου που έδινε κάθε τόσο. Τελικά εγκαταλείπει τον αγώνα με νικήτρια την αγαπημένη της κόρη που ύστερα από το μεθύσι της νίκης της συνέρχεται, αλλά η μητέρα της έχει φύγει, ίσως και για να μην ξαναγυρίσει κοντά της. «Η Φθινοπωρινή Σονάτα είναι ένα ολοκληρωμένο μουσικό δράμα δομημένο με αυστηρή λιτότητα». Η Εύα εγκαταλείπεται στον κόσμο της μ' ένα συναίσθημα απόγνωσης που αγγίζει την αυτοκτονία. «Ο χειμώνας θα διαδεχθεί το φθινόπωρο στη σχέση μητέρας και κόρης αφήνοντας μια πιθανότητα για ελπίδα όταν θα κάνει κι' αυτός τον κύκλο του». Πιστεύω πως η σκηνοθεσία του έργου από τη Βαρβάρα Μαυρομάτη υπήρξε επιτυχημένη. Οι φωτοσκιάσεις, οι σιωπές, οι εντάσεις ήταν όλα τονισμένα χωρίς υπερβολές, πάνω στην τεχνική του Μπέργκμαν. Το έργο δίνει την αίσθηση μιας μουσικής σονάτας και έχει αυτή τη διαφορετική ρυθμική αγωγή όπως στη μουσική που κάθε μέρος ξεχωρίζει από το άλλο και όλα δένονται στο σύνολο. Ακόμα το έργο ευτύχησε στη διανομή από ηθοποιούς καταξιωμένους. Μέσα στην κατάκτηση ενός εγκλεισμού δημιουργείται μια ατμόσφαιρα γεμάτη ένταση. Η Σαρλότ, μητέρα (Μάγια Λυμπεροπούλου) είναι μια ηθοποιός με πείρα πάνω σε αυτό το είδος των θεατρικών έργων και μην ξεχνάμε ότι εθήτευσε αρκετά στο θέατρο του μεγάλου δάσκαλου του Κουν. Έδωσε ευδιάκριτα τα σκοτεινά αισθήματα μιας καταπιεσμένης από το ταλέντο της γυναίκας, που κύριο μέλημά της είναι η επικοινωνία με το κοινό διά μέσου του πιάνου και όχι η προσκόλλησή της στην οικογένεια. Αλλά και στο τέλος η κατάρρευσή της επέρχεται σιωπηλά και πείθει στον αξιοπρεπή χωρισμό από την κόρη.

Η Εύα, η κόρη (Όλια Λαζαρίδου), μια πολύ εκφραστική ηθοποιός, ζωγράφισε τέλεια τον πόνο και την κρυφή νοσταλγία για μιαν άλλη ζωή και όχι εκείνη που της επιφύλαξε η μοίρα. Στη σύγκρουση με τη μητέρα έδωσε έναν άλλο τόνο, καθώς την κυρίευσε όλο το συγκεκαλυμμένο μίσος για μια ανάξια μητέρα, που ήταν όμως υποχρεωμένη να τη σέβεται και να τη φροντίζει. Η Λαζαρίδου είναι πολύ καλή ηθοποιός και τη βοηθάει και η εμφάνισή της με κείνη την ανεπαίσθητη πίκρα που κρύβει η παρουσία της. Ο Βίκτωρ (Περικλής Μουστάκης), αξιοπρεπής εμφάνιση, έδωσε τον υποταγμένο σύζυγο σε μια νευρωτική γυναίκα. Καλή και η Έλενα (Μαρίσσα Τριανταφυλλίδου), στον μικρό ρόλο της άρρωστης κόρης.

Τα σκηνικά και κοστούμια της Εύας Νάθενα ταιριάζουν στο κάπως βαρύ κλίμα του έργου και αρκετά επιμελημένη η μουσική του Δημήτρη Ιατρόπουλου. Τέλος, η μετάφραση του Ζαννή Ψάλτη σε ζωντανή γλώσσα δέθηκε με το κλίμα του έργου.